

Előadás a Stúdióban 1940. szeptember 11-én, szerdán este 18 óra
20 perckor

Időtartam 55 perc

Isten hozott Kolozsvár

Erdélyi színészek előadóestje. A bevezető szavakat, az összekötő
szövegeket és a két hangjátékot írta Harsányi Zsolt. Rendező:
~~Németh Antal dr.~~ *Barsi Ödön ld. Rádióélet 1940/36.*

Km.

Sáray Elemér és cigányzenekara

Zongorán kísér Polgár Tibor

Ügyelő: Papp Gyula

14 tagú statisztéria

Hanglemezek: Göttlicher Jenő

Bevezetés, elmondja Harsányi Zsolt

Kedves hallgatóink, ezen a mai ünnepnapon, mikor a magyar
honvédek egy goosz történelmi tévedés huszonkét esztendő
gyötrelmei után ismét megjelennek Kolozsvár utcáin, az egész
csonkaország forró szeretete és figyelme a kincses város felé
fordul.

(...)

Ha ezt ejtjük ki hogy: Kolozsvár színészete, valahogyan ezt is
mondjuk vele: Erdély magyarsága. S mikor ezen a most már örökké
pirosbetűs napon, a legszebb szeptember tizenegyedikén, forró és
boldog lélekkel sietünk Kolozsvár üdvözlésére, gyengéd
szeretetünkben bizonyáa kitaláltuk a módját, hogyan köszönhetjük
a legkedvesebben: régi színészeik hangjával. Az, akinek bár
méltatlanul, de hivatalosan az a megtiszteltetés jutott, hogy a
szavakkal az egész magyar nyilvánosság nevében köszöntse
Kolozsvárt, valaha nagyon sok estét ttöltött a Kolozsvár Nemzeti
Színház szép és akkor még egészen friss épületében.

...

Kedves hallgatóink, a köszöntés első fejezetével varázsoljuk vissza egy kis hangjátékban a békebeli Kolozsvár levegőjét. ... A békevilágban vagyunk, taxinak még hire-hamva sincs, a művészek fiákert hozattak a Nemzeti elé, és most búcsúznak...

(I. rész)

(II. rész)

Gong után azonnal:

Kedves hallgatóink, ünnepi köszöntésünk ~~harmadik~~ második részéül és egyben befejezésül ~~rövid~~ két részből álló hangjátékot fogunk előadni.

Az első felvonásban a Kolozsvári Nemzeti Színháznak azt az izgalmas Hamlet-estjét akarjuk ábrázolni, mikor a kolozsvári színészetnek az idegen erőszak következtében el kellett búcsúznia otthonától. A mikrofont az emlék izgalmától remegő kézzel visszük hol a nézőtérre, hol az öltözőkbe, hol a kulisszák közé, hol a nyílt színpadra. Tudjuk, hogy meg fogják érteni.

(:Hangjáték. Montázs-revüfázisok:)

1. Nézőtéri moraj. gyülekező közönség. Felhasználandó mondatok:

Pataki József Egész nap sírtam. Ezt nekünk meg kellett érnünk!
Kolozsvárott!

Ághy E Soha még ilyen borzasztó temetésen nem voltam.

Gózon Gyula Mondd, hát muszáj ezt hagyni? Hát nincs ezekben egy szemernyi emberség?

Pethes Hallgass. Nem tudhatod, ki ül mögötted.

Ditrói Mór Negyven éve járok színházba. Még a régibe is jártam. És most... ez borzasztó.

: ..adtam neki háromszáz lejt. Zsebrevágta. És másnap megint eljött kínozni, hogy újabb adót vetettek a cégtáblámra

: Horthy Miklós, most nézz ide! Már nem soká tudunk várni!

Ditrói Mór Pistáék nem jönnek?

Dehogyan. Csak nem fognak elmaradni?

Ditrói Mór Barátom, én itt voltam ennek a színháznak a megnyitásán. A szívem elfacsarodik, ha visszagondolok. Békében volt, szép magyar világban...

Laczkó Aranka (női hang sírva) Hát nem néz le ránk Isten soha? Lehet ezt kibírni?

(másik síró nő) Remélni kell, mindig csak remélni kell!

Gózon Igaz, hogy letartóztatták a sógorodat?

Pataki Igaz.. A fellegrárba vitték. Kémkedés. Majd megint fizet és megint kieresztik.

~~: Kezít csókolom, Marika. Még mindig nem tette le a gyászt?~~

~~— Nem is teszem le, amíg.. tudja már.~~

Gózon Meddig várnak még, amíg elindulnak odaátról?

Berky Hallgass!

2.

Igazgató (intésre) Mindenki a helyén legyen. És mutassuk meg, mit tudunk. Senki se felejtse el, hogy művész és hogy magyar.

Egy hang (Ónódy) Ugy lesz, direktor úr.

Másik hangok (statisztéria) Ugy lesz, direktor úr.

Igazgató Hát akkor Isten nevében kezdjük.

3 (A színpadon)

Bernardo (Pataki) Ki az?

Francisco (Ónody) Nemugy. Te állj, felelj, ki vagy.
Bernardo (Pataki) Sokáig éljen a király
Francisco (Ónody) Bernardo?
Bernardo (Pataki) Az vagyok.
Francisco (Ónody) Órára pontosan jössz (a hang távolodik)
Bernardo Most veré az éjfelet. menj, Francesco fekünni
Francisco (Ónody) Köszönöm, hogy felváltasz. Kemény hideg van,
se nem jól vagyok (elhal)

4

Színész (intés Harsányi R) Nem késünk le?
Színésznő (Ághy E) Nem, még csak az első felvonás közepe. (mély sóhaj) Tudod, mire gondolok, mióra kifestettem magam?
Színész Mire?
Színésznő Pestre. Az operára. A Nemzetire. A Vígszínházra. A Magyarra. A Királyra, A többire. Mindenütt felmegy a függöny. Játshatnak. Nincs cenzura. A szövegeket nem kell átírni. Senki sem nézi meg, milyen színű nyakkendőt és zsebkendőt hord a színész, mert hátha nemzetiszín jön ki belőle. Milyen boldogok. És nem is tudják, milyen boldogok...
Színész Vajjon ide gondolnak néha?
Színésznő Néha meg vagyok győzdve, hogy csak idegondolnak. Akkor hirtelen erős leszek. Néha azt hiszem, hogy már elfáradtak és lemondtak rólunk. Akkor meg szeretnék halni.
Ügyelő (Papp Gyula) Ophélia, készüljünk, kérem

5. (suttogó hangok a nézőtéren, mialatt az előadás folyik és tisztán hallatszik)

Polonius (Gál Gy) Kémlelve rostáld meg barátaidat...

Hang (Földényi) Bár én megrostaáltam volna. Nem ültem volna
hat hónapot.

Polonius Aztán szorítsd lelkedhez
De minden első jöttment cimborá
Üdvözlétén ne koptasd tenyered...

Hang Én ezeknekem is köszönök, azt mondhatom.

Polonius Kerüld a patvart, de ha benne vagy,
Végezd, hogy ellened másszor kerüljön!
(mozgás)

Hang Hiszen csak megfoghatnám egyszer a torkát...

Másik hang (Gózon) Majd eljön az is, ne félj.

Polonius Hited mindenki bírja, szód kevés (halkul)
Ítéletet hallj bárkiről, ne mondj (megszűnik)

~~6. (:Ucca, kocsizörgés:)~~

~~Első férfi Tudod, hogy itt ma este játszanak utoljára a magyar
színészek?~~

~~Másik férfi Tudom.~~

~~Idegen hang Buna szera, domnule.~~

~~Első férfi Buna szera.~~

~~Másik férfi Buna szera.~~

~~Első férfi És miért nem váltottál jegyet?~~

~~Másik férfi Amiért te sem váltotál. Nem bírom a gondolatot.~~

~~Első férfi Ez az. Már napok óta csak altatóval alszom.~~

~~————— (kocsizörgés)~~

~~Másik férfi De hát meddig várjunk még? Mikor jönnek? Mikor
jönnek?~~

~~Első férfi Hallgass. Holnap gyere el hozzám. Vagy egy
esempészett Pesti Hírlapom.~~

~~Másik férfi Köszönöm. Nem kellett volna mégis elmenni a
színházba?~~

~~Első férfi (kínzottan, kitörő sírással) Nem bírom, értsd meg,
hogyan nem bírom!~~

7.

(:Moraj. Felvonásköz. Folyosún járó emberek nesze, beszélgetés. A
következő mondatok kivehetők.:)

Laczkó (intés) Két felvonás lement. Még három felvonás, aztán
vége mindennek.

Gózon Az ember szeretné az órát megállítani.
(pohárcsörgés, büffé)

Berky Remekül játszanak.

Laczkó Aranka remekül. Ilyen előadást rég nem láttunk.

Gózon Vettétek észre? Minden színésznek ki van sírva a
szeme.

Berky És az enyém nincs kisírva?

~~———— Kérek egy málnaszörpöt utoljára.~~

~~———— Én ezt nem bírom idegekkel, folyton azon
gondolkozom, hogy felkelek, kiszaladok és rohanok,
rohanok, mint a bolond.~~

~~———— Alászolgája, bíró úr. Hogy van?~~

~~———— Köszönöm. A fiamat bevitték katonának. A fiam oláh
katona. Tudja mi ez?~~

Gózon És ezentúl hol fognak játszani?

Földényi Talán sikerül a nyári színpadon.

Gózon De kapnak rá engedélyt?

Föld. Nem tudom. Talán Bethlen Györgynek sikerül.

Gózon És ha nem sikerül?

Akkor a pincében játszanak titokban, mint a régi
keresztények.

8. (A moraj elhalkul)

Színész (Ónody) Direktor úr, én folyton próbálom húzni a
szöveget. Azzal is tovább tart. (sírva fakad)
Borzasztó...

Igazgató (Somlay) (haraggal) Szedje össze magát! Most erőt kell
mutatni! Gondolja meg, hogy egész Magyarország
idefigyel!

Színész Igenis.

Igazgató Elég bajom van magammal. Csak a monológon segítsen
át az Isten...

Színész Miért éppen azon? Nem mindegy?

Igazgató Azt nem gondolta meg, mi van abban a monológban?
Lenni vagy nem lenni... Hogy mondhatom el én ezt?

Színész Borzasztó!

9 (Előadás)

Király (Harsány) ... Ahhoz képest, mivel kenik-fenik,
Mint szörnyű tettem szépítő szavamhoz.
Oh, mily nehéz kő.

Polonius Hallom lépteit.
Vonuljunk hátra, felséges uram. (:Szünet:)

(Mozgás a nézőtéren, mely erősödik)

1. hang (Földényi) Mi ez? Hát nem beszél?

2. hang (Berky) Megakadt. Csak áll és nem szól.

3. hang (Gózon) Nézzétek! Sír! (A mozgás erősebb)

4. hang (Földényi) Csitt. Beszél.

Hamlet (nehezen) Lenni... (:csukló hangon:) vagy nem
lenni... (:zokogva:) ez itt a kérdés....

(: Most döbbszent szünet, csak a Hamlet zokogása
hallatszik. Hirtelen egy harsány kiáltás.:)

Hang Lenni!

10. (:Nézőtéri tüntetés. Egyszerre többen veszik át a „lenni” szót. Zűrzavar. Sírás. Zagyva lárma. Benne ilyen mondatok:)

(zokogva) Ezt nem lehet elviselni

Borzasztó

Meddig kell még ezt túrnunk?

Erős síró hang Eresszék le a függönyt, nem tudjuk folytatni.

(Függönydübörgés. A tömeg tüntetése tovább folyik. Most már román nyelven is hallatszik egy-két nyers, goromba, rendre intő mondat. Ezeket még nagyobb vihar követi. Most már akiáltásoknak nincs értelmük, alaktalan jajveszékelésbe omlik az egész. A fájdalom hangos tengerré válik, az egészet túlharsogja egy újabb nyers román mondat. Ettől kezdve a jajveszékelés lassan szűnik. Most már érteni ismét egy-két mondatot.:)

Gózon Gyerünk, itt nincs mit csinálni

Földesy Vége az előadásnak.

(:A síró orkán nyöszörgéssé, sóhajjá, szipogássá halkul, s ez ad háttérrel egy erős, zokogó férfihangnak:)

Hang (Laczkó Aranka) Kolozsvári Nemzeti Színház, Isten veled.

(:Kis szünet, csend, aztán:)

Konferansz Ez volt a Kolozsvári Nemzeti Színháznak egész fennállása alatt legfájdalmasabb estje. A szép épületben magyar szó helyére az idegen bitorlás nyelve költözött be. De Isten végre odapillantott. És ótestamentuma szerint büntetett: fogat fogért. Eljött az este, mikor a bitorlóknak is utoljára kellett játszani az elorzott templomban. Hogy mit játszottak, mit nem, azt nem tudjuk itt Budapesten. Csak egyet tudunk. A kolozsvári színészek azon a

tragikus estén összebeszéltek, hogy ha egyszer majd kisüt a nap és ők megint magyarul játszhatnak kedves, szép otthonukban, ők azzal kezdik, amivel végezték: a Hamlet előadásával. A nagyszalontai láángelme, Arany hatalmas erejű fordításában. Mi most, miután végigéltük annak a szörnyű estének minden keservét, most éljük át előre ennek az eljövendő gyönyörű estének örömét is. Hallgassanak ide kolozsváriak, megjövendüljük: ez így lesz.

(:Hangjáték:) (:Nézőtéri moraj. Mondatok:)

Berky Csakhogy ezt is megérhettük.

Gózon Én szeretném megölelni az egész világot

Földényi Ott voltál a bevonulásnál?

Én? Rekedtre éljeneztem magam

Ághy Ó, de gyönyörű nap ez a mai.

Most már minden nap gyönyörű lesz.

~~Miért nem voltál ott tegnap?~~

~~Okmányokért szaladgálok a kérvényemhez. Vitéz akarok lenni.~~

~~Tudod, kinek kellene írni? A Gyöngyös Bokrétának. Jöjjenek le ide. Ilyen anyagot nem kapnak egész Európában.~~

Pataki És Araddal mi lesz?

Gózon Felelek egy közmondással: jobb ma egy veréb mint holnap egy tuzok (Derültség)

~~Hanem a Kormányzó lóháton, az felejthetetlen.~~

Földényi Mikor lehet már Pestre utazni? Nem bírok a családommal.

(:Lassan elhaló zsivaj:)

2. ügyelő (Papp) Csak aztán el ne sírja magát.

Hamlet De bizony. A boldogságtól.

Ügyelő Mindjárt, vigyázzunk

Király (Harsányi) Mint szörnyű tettem szépítő szavamhoz. Ó,
mily nehéz kő!

Polonius (Gál Gy) Hallom lépteit. Vonuljunk hátra, felséges
uram.

Ügyelő Most! Gyerünk! (hosszú tapsvihar)

Hamlet Lenni vagy nem lenni: ez itt a kérdés... (:Tovább
nem folytathatja. „Lenni” - kiáltják ezren
egyszerre. Diatalmas újongás orkánszerű áradata.
Éljenzik Horthy Miklóst. Semmiféle már éljenzés nem
kívánatos. A tüntetés hosszú és egyre erősebb.
Megszólal a himnusz. Hatalmas erővel, végig
felfokozva. Majd rögtön utána egész halkán újra
kezdődik. Ezalatt:)

(szózat)->

Konferansz Kolozsvár népe! Magyarország nyilvánossága
szeretettel ölelt kebelére ma este. Ha
színészkedésünk olykor zökkent volna, nézzétek el:
a boldogság meghatottsága fojtogatta torkunkat.
Most időnk letellett, köszönnünk kell. A legnagyobb
köszöntést kapod Kolozsvár, amelyet Magyarországtól
kaphatsz: az a szép királyi palota odafenn a
Várhegyen huszonkétéves szenvedésedre gondol és
megemeli előtted Szent István koronáját. De
visszateszi. És ott is marad most és mindörökké,
ámen!

Igazgató = Egy hang = Francisco - Ónody

Bernardo - Pataki József

4. színész - Harsányi Rezső

Színésznő - Ághy Erzsé

OSZK Színháztörténet MM4216